

7. ضيف، شوقي:
— تاريخ الأدب العربي، العصر الجاهلي، دار المعارف، ط22، القاهرة.
— تاريخ الأدب العربي، عصر الدول و الإمارات (ليبيا-تونس-صقلية)، دار
المعارف، القاهرة1992.
— الفن و مذاهبه في الشعر العربي، دار المعارف، ط11، القاهرة.
8. ابن طباطبا العلوي، أبو الحسن محمد بن أحمد، كتاب عيار الشعر، تحقيق عبد العزيز بن ناصر
المانع، اتحاد الكتاب العرب، دمشق2005.
9. الفراجي، خالد شكر محمود صالح، شعر الرصافي البلسني دراسة موضوعية فنية، رسالة ماجستير،
كلية التربية، ابن رشد، جامعة بغداد.
10. فاوي، عبد الحميد، الصورة الشعرية النظرية و التطبيق د.ت، د.م.
11. قدامة بن جعفر، أبو الفرج، نقد الشعر، تحقيق محمد عبد المنعم خفاجي، دار الكتب العلمية،
بيروت.
12. فناوي، عبد العظيم علي، الوصف في الشعر العربي، الجزء الأول العصر الجاهلي، شركة مكتبة و
مطبعة مصطفى البابي الحلبي و أولاده، القاهرة1949.
13. الهياوي، محمد، الطبع و الصناعة في الشعر، مكتبة النهضة المصرية1358هـ.

ÖMER B. ABDULAZİZ: ER-RİSALE Fİ'R-REDDİ ALE'L-KADERİYYE*

ÇEV: CEMALETTİN ERDEMÇİ

PROF. DR. SİİRT Ü. İLAHİYAT F. ÖĞRETİM ÜYESİ

Bize Ebu Hâmid b.Cebele anlattı, ona Muhammed b. İshâk
Es-Serrâc anlattı, ona Ebu'l-Eş'as Ahmed b. el-Mikdâm, ona
Muhammed b. Bekr el-Bursânî, ona da, Selîm b. Nufay'el-Kureşî
anlattı, o Halef Ebi'l-Fadl el-Kureşî'den o da Ömer b. Abdulaziz'in
kitabından şunu nakletmiştir:

* Ömer b. Abdülazize ait olan bu risale Josef van Es'in hazırlayıp yayınladığı "Bidâyâtü ilmi'l-
kelâm fi'l-İslâm" Beyrut, 1977adlı çalışmasından alınıp tercüme edilmiştir.

1. Hiçbir hakkı olmadığı halde Allah'ın kitabını reddeden, Allah'ın geçmiş işlerde cari olan, dışına çıkılamayan ve Allah'tan başka hiç kimsenin müdahale etme yetkisi bulunmayan takdirlerini yalanlayan, ümmet arasında kaim olan Allah'ın dini ve peygamberin sünnetini karalayıp bu konuda bana yazan gruba (cevabım)dır:

2. İmdi, bana günü gelmemiş ve (dolayısıyla) size gizli kalmış hususlarda Allah'ın ilmini red ve onun dışına çıkamama durumundan, Hz. Peygamberin (s.av), ümmetinin yalanlamasından korktuğu kader konusuna kadar birçok hususu bana yazdınız.

3. Siz biliyorsunuz ki Ehl-i sünnet şöyle demiştir: “Sünnete sarılmak (el-itisam) kurtuluştur. İlim hızlı bir şekilde eksilecektir.” Ömer b. Hattab da (r.a) insanlara va'z verirken şöyle demiştir: “Açık deliller ortaya konulduktan (beyine) sonra Allah katında, insanların hidayet zannederek yüklendiği bir sapıklığı hidayet görme, yada dalalete zannederek bir hidayeti terk etme özrü yoktur. İşler açıklanmış, hüccet sabit olmuş ve mazeret kesilmiştir artık.” Kim peygamberin haberlerinden ve onun getirdiği kitaptan yüz çevirir ise, iki elinden hidayetin vesileleri alınmış olur ve onu alçaklıktan kurtaracak bir kurtarıcı da bulunmaz.

4. Siz benim “Allah, kullarının neler yaptıklarını ve sonlarının ne olacağını bilir” dediğim hususunun size ulaştığını söylediniz ve buna karşı çıkarak; “insanlar bir işi (amel) yapmadıkça, Allah'ın ilminde buna ilişkin bir bilgi olmaz” dediniz.

5. Yüce Allah “Biz sizden azabı birazcık kaldıracacağız. Ama siz yine (eski halinize) döneceksiniz.” (Duhan, 44/15) yani tekrar küfre döneceksiniz “...Eğer onlar (dünyaya) geri gönderilseler yine men' olundukları şeylere döneceklerdir. Zira onlar gerçekten yalancıdır.” (En'am, 6/28) buyurduğu halde sizin bu söylediğiniz nasıl doğru olabilir?

6. Siz bilgisizliğinizle (cehalet) yüce Allah'ın “...Öyleyse dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin..” (Kehf, 18/29) ayetinde geçen me-

şietin, hidayet ve dalaletten kişiye sevimli gelen neyse o, olduğunu söylediniz.

7. Oysa Yüce Allah: “Alemlerin rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz...” (Tekvir, 81/29) buyurmaktadır. (Dolayısıyla) insanlar ancak Allah’ın dilemesiyle dileyebilmektedirler. Allah dilemezse insanlar kendi meşietleri ile ne söz ne de amel olarak Allah için herhangi bir ibadeti yerine getiremezler. Zira Allah, peygamberlerinden dahi esirgediği, kendi elinde bulundurduğu yetkiyi insanlara devretmiş değildir. Nitekim peygamberler bütün insanların hidayet bulmaları konusunda çaba sarf ettikleri halde, Allah’ın hidayet verdiklerinden başkasına hidayet verememişlerdir. İblis de insanları saptırmak için o kadar gayret gösterdiği halde, Allah’ın ilminde sapık (dâll) olarak yer alanlardan başkasını saptıramamıştır.

8. Yine siz bilgisizliğinizle Allah’ın ilminin, kulun işlediği herhangi bir kötülüğe /günaha (masiye) onu zorlamadığını ve terk ettikleri bir ibadetten de alı koymadığını iddia ettiniz. Aynı şekilde cehaletinizle Allah’ın onların günah işleyeceklerini bildiği gibi, onu terk etmeye de güçlerinin olduğunu bildiğini iddia ettiniz.

9. “Kul dilerse Allah’ın ilminde yapılmayacak olarak bilinen bir ibadeti yapar, yine Allah’ın ilminde terk edilmeyecek olarak bilinen bir günahı (masiyeti) da terk eder” diyerek Allah’ın ilmini geçersiz (lağv) kıldınız. Dolayısıyla siz Allah’ın ilminde yapılamayacağına dair bilgi bulunan şeyi dilediğinizde yapıyor ve terk edileceğine dair Allah’ın ilminde herhangi bir bilgi bulunmayan şeyi de istediğinizde terk ediyorsunuz. Yine siz dilediğinizde Allah’ın ilminde olmayan bir şeyi, kendiniz ilim olarak ortaya koyuyor ve Allah’ın sizin hakkınızdaki ilmini/bilgisini kendinizden koparıyorsunuz. Oysa İbn Abbas bunu tevhidî bozan (nakz) şeylerden saymıştır. Nitekim o şöyle demiştir: “Yüce Allah’ın fazlı, rahmeti bir sınırlandırma ve ayırım olmadan öylece serbest bırakılmış değildir. Yüce Allah da sâbık ilminde bulunan bir şeyi geçersiz kılmak için peygamberler göndermemiştir.” Siz bir konuda Allah’ın ilmini tespit ederken başka bir konuda da

O'nun ilmini nakzettektesiniz. Oysa Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "...O, kullarının yapmakta olduklarını ve önceden yaptıklarını bilir. (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.) O'nun dilemesi hariç, insanlar O'nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler" (Bakara, 2/255). Varlıklar Allah'ın ilminde kendileri için tespit edilmiş olan sona ulaşacak ve başlarına gelen şeyde O'ndan başkasına sığınamayacaklardır. Onlar için bundan başka bir çıkış ve dönüş yoktur. Allah'ın ilmi ile olmakta olan bir şey arasında onu ondan gizleyecek herhangi bir örtü yoktur ve O'nun dışında engele olacak kimse de yoktur. Kuşkusuz Allah bilendir ve hikmet sahibidir.

10. 11. Siz Allah'ın kitabında "...Onların bundan)bu şirk ve inkarcılıktan) öte bir takım kötü işleri vardır ki onlar bu işleri yapar dururlar." (Mü'minun, 23/63) ve "... (Gelecek nesiller içinde) kendilerini (dünyada bol rızıkla) faydalandıracağımız, sonra da bizden kendilerine acıklı bir azabın dokunacağı ümmetler de vardır" (Hud, 11/48) şeklinde kendilerinden haber verdiği bir kavimden başka dilerse herhangi bir ameli dolayısıyla cezalandırılmayacağını söylediniz. Oysa Yüce Allah bu insanları daha amel işlemeden, amel edenler (el-âmilûn) olarak nitelendirmiş ve onlar daha yaratılmadan onları azaplandıracağını bildirmiştir.

12. Siz diyorsunuz ki, insanlar isterlerse Allah'ın onların azaplandırılacağına ilişkin ilminin dışına çıkıp, kendilerine ilişkin ilminde herhangi bir şey bulunmayan rahmetine girebilirler 13. Kim bunu iddia ederse Allah'ın kitabını reddederek düşmanlıkta bulunmuş olur. Yüce Allah ezeli (sâbık) ilminde bazı peygamberleri isimleri ve amelleri ile isimlendirmiş ve onların babaları bu isimleri değiştirmeye güç yetirememişlerdir. İblis de Allah'ın ilminde onlar için fazilet olarak geçen şeyi başka bir şey ile değiştirmeye (tebdil) güç yetirememiştir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "(Ey Muhammed) Kuvvetli ve basiretli kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub'u an. Biz onları ahiret yurdunu düşünen ihlâslı kimseler kıldık" (Sâd, 38/45-46). Kuşkusuz yüce Allah, herhangi bir kişiyi (yukarıda zikredilen ve) ilminde bu-

lunan herhangi bir şeyi geçersiz kılmaya malik kılmada -zira “Ona önünden de, ardından batıl gelemes...” (Fussilet, 41/42) olarak nitelendirilen vahyi ile onları isimlendiren Allah’tır-veya kendisine ait yaratmaya birinin ortak olmasına, rahmetinden çıkardığı birini rahmetine girdirmeye ya da daha önce rahmetine girdirdiği birini ondan çıkarmaya engel olmaya en büyük güce ve izzete sahiptir. “İlim, yaratmadan sonradır” iddiasında bulunan Allah’a karşı en büyük cehalette bulunmuştur. Bilakis daha hiçbir şey yaratılmadan ezelden beri her şeyi bilen ve her şeye şahid olan tek Allah’tır. Onları yarattıktan sonra başlangıçlarında onlara ilişkin ilminde bir eksiklik olmadığı gibi, onlar amel işledikten sonra da O’nun ilminde bir artma olmamıştır ve zulümlerinin kökünü kesen afetlerle de O’nun ilminde herhangi bir değişim olmaz. İblisi kendini hidayete erdirmeye ve başkasını saptırma gücüne malik kılmamıştır. Siz, iftiraya dayanan sözlerinizle Allah’ın yarattığı varlıklara ilişkin ilmini geçersiz kılmayı ve ona ibadeti ihmal etmeyi dilediniz. Oysa Kur’an bidatlerinizi ve aşırı iftiralarınızı nakzettiği nakzettiği. Siz biliyorsunuz ki Yüce Allah peygamberini elçi olarak gönderdiğinde o gün insanlar şirk ehli idiler. Siz de bilirsiniz ki, (o zaman) Allah kimin hidayetini dilediyse, Allah’ın ona ilişkin iradesi hariç, o kişiye içinde bulunduğu sapıklık (dalâlet) sevimli/makbul gelmemiştir. Allah kimin de hidayete ermesini dilemediyse onu sapmış olarak (dallen) küfrün içinde bırakmış ve ona da içinde bulunduğu sapıklık (dalalet) hidayetten evlâ görünmüştür.

14. Siz Allah’ın kalplerinize taat ve masiyeti yerleştirdiğini, gücünüzle Allah’a ibadet ettiğinizi ve yine gücünüzle günahları (masiyet) terk ettiğinizi, Yüce Allah’ın, rahmetini herhangi bir kişiye özgü kılmaktan veya herhangi birini günahattan alıkoymaktan beri olduğunu iddia etiniz. 15. Yine siz, takdir edilenin size göre ancak kolaylık (el-yusr), bolluk (er-rehâ) ve nimet olduğunu iddia ettiniz ve ameli bundan çıkardınız. 16. Yine siz herhangi bir kimse için önceden Allah katında bir dalalet ve hidayetin olmasını inkâr ettiniz. Allah değil de bizzat kendinizin hidayet bulduğunu, günahlardan

alkoyanın da Allah'tan bir kuvvet ve izin olmadan bizzat kendiniz olduğunu iddia ettiniz.

17. Kim bunu iddia ederse sözünde aşırıya gitmiş olur. Zira Allah'ın ilminde ve kaderinde olmayan bir şey olmuş olsaydı, Allah'ın mülkünde Allah'ın dışında iradesini yaratılan varlıklar üzerinde icra eden bir ortağı olmuş olurdu. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "...Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu kalplerinize ziynet yapmıştır...." (Hucurât, 49/7) Oysa onlar daha önce ondan hoşlanmıyorlardı. Yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "...Küfrü, fık ve isyanı da size çirkin göstermiştir...." (Hucurât, 49/7). Oysa onlar daha önce bunlardan hoşlanıyorlardı. Onlar bu konularda kendi nefisleri için herhangi bir güce sahip değillerdi. Sonra da Yüce Allah, Hz. Muhammed (sav) ve ashabı için selamı ve mağfireti önceden kararlaştırdığını şu şekilde ifade etmiştir: "...Kafirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler.." (Fetih, 48/29) Başka bir yerde de onu şu şekilde nitelendirmiştir: "Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar..." (Fetih, 48/2). Yüce Allah, katından bir ikram olarak Hz. Peygamberin günahlarını daha o onları işlemiden bağışlamıştır. Yüce Allah müminlerin yapacaklarını daha onlar yapmadan bize haber vermiştir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "...Onları ruku'a varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler.." (Fetih, 48/29). Bu daha onlar yaratılmadan Allah'tan bir lütuf ve daha onlar iman etmeden onlardan bir rıza olarak Allah'ın ilminde geçmiştir. Siz, onların, Allah'ın yapacaklarını haber verdiğinin aksine şeyler yaptıklarını ve Yüce Allah'ın sözüne rağmen küfür üzere kaim olabileceklerini iddia ettiniz. Bu durumda da, onların kendi nefisleri için diledikleri (irade) küfür işlenmiş olacak ve Allah'ın, vahyiyle onlar için seçtiği tasdik gerçekleşmemiş olacak. 19. Oysa Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "...Kesin delil, ancak Allah'ındır..." (En'am, 6/149). Bu da Yüce Allah'ın şu buyruğunda belirtilmiştir: "Allah'tan bir yazı geçmemiş olsaydı, aldığınız fideden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunurdu" (Enfal, 8/68) yani kendilerine

izin verilmeden aldıkları fidyeye ilişkin cezanın önceden bağışlandığı geçmiştir.

20. Siz dediniz ki: Eğer onlar (insanlar) isterlerse (Allah'ın izni olmadan) aldıkları fidyeden dolayı Allah'ın ilminde bağışlanma olarak ifade edilen kararının dışına çıkabilir ve Allah'ın onlara ilişkin ilminde bulunmayan bağışlamamanın (onları günahlarına terk etmenin) içine girebilirler. 21. Kim bunu iddia ederse aşırıya gitmiş ve yalan söylemiş olur. Yüce Allah nice insanları daha onlar babalarının sulplerinde, annelerinin rahimlerinde iken zikretmiştir. Nitekim Yüce Allah bir ayette şöyle buyurmuştur: “Allah'ın lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadır.. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiç bir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar” (Al-i İmrân, 3/170). Başka bir ayette de : “Bunların arakasından gelenler şöyle derler: “Rabbimiz! Bizi ve iman ile daha önce bizi geçmiş din kardeşlerimizi bağışla; ...” (Haşr, 59/10) buyurmuştur. Yani, onlar henüz yaratılmadan Allah'tan onlar için bir mağfiret ve onlar daha dua etmeden iman etmede kendilerinden sonra gelenlerden kendileri için bir bağışlanma duası geçmiştir.

22. Yüce Allah'ı gerçek anlamda bilenler (el-âlimüne billâh), yüce Allah'ın, dilediği şey meydana gelmeden, dileğini değiştirecek bir başkasını, dilemediğini bilirler. Zira yüce Allah bir topluluğun hidayet bulmasını dilediğinde, hiç kimse onları saptıramamaktadır. Nitekim İblisin sapıtmalarını istediği bir topluluk hidayete erebilmektedir. Yüce Allah Musa (a.s) ve kardeşine: “Fir'avn'a gidin. Çünkü o, iyiden iyiye azdı. Ona tatlı bir dille konuşun. Belki o, aklımı başına alır veya korkar” (Taha, 20/43-44) ayetinde buyurduğu gibi, daha Musa yaratılmadan onun Fir'avn için bir düşman ve hüznün kaynağı olacağı Allah'ın ilminde geçmişti/yazılmıştı. Başka bir ayette de : “...Firavun ile Haman'a ve ordularına, (geleceğinden) çekinmekte oldukları şeyi gösterelim.” (Kasas, 28/6) buyurmuştur. Oysa siz diyorsunuz ki, Yüce

Allah "...Bir düşman ve hüznün kaynağı olsun diye..." buyurduğu halde Firavun dileseydi/isteseydi Musa (a.s)'a dost ve yardımcı olurdu. Yine siz dediniz ki, Yüce Allah "...Onlar boğulacak bir ordudur" (Duhân, 44/24) buyurduğu halde Firavun dileseydi boğulmaktan kurtulabilirdi. Oysa onların boğulacağı öncekilere ilişkin Allah'ın vahyinde sabit olmuştur. Yüce Allah'ın ilminde Âdemi yaratmadan önce onun için "...Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim.." (Bakara, 2/30) geçtiği gibi. Nitekim Âdem imtihan edildiği bu günahla yeryüzüne halife oldu. İblis de Yüce Allah'ın ilminde "...kınanmış ve mahrum bırakılmış olarak (mezmumen medhuren)..." (İsra, 17/18) geçtiği gibi. O da imtihan edildiği Âdeme secde etmeyi reddetmekle buna ulaştı. Âdem (a.s) tövbe ile Allah'a karşılık verdi ve kendisine rahmet edildi. İblis ise lanet ile rabbine karşılık verdi. Sonra Âdem kendisi için yaratıldığı yere rahmet edilmiş ve tövbesi kabul olmuş olarak indi. İblis ise münazarasıyla kendisine öfkelenilmiş, yerilmiş ve kovulmuş olarak indi.

24. Siz dediniz ki: İblis ve cinlerden dostları Allah'ın ilmini reddetmeye ve: "Allah, "işte bu doğrudur. Ben hakikati söyleyeyim, and olsun, sen ve sana uyanların hepsiyle cehennemi dolduracağım." (Sâd, 38/84-85) buyurduğu halde, Allah'ın kendisiyle yemin ettiği şeyden çıkmaya malik idiler. Allah'ın ilminin ancak onların meşietinden sonra cari olduğunu söylediniz. 25. Neden nefislerinizi Allah'ın ilmini reddetmek suretiyle helak etmek istiyorsunuz? Yüce Allah nefislerinizin yaratılışına sizi şahit kılmadığı halde, sizin cehaletiniz onun ilmini nasıl kuşatabiliyor! Oysa Yüce Allah'ın ilminin ulaşmadığı, var olmuş hiçbir şey yoktur ve Yüce Allah'ın ilminin geçtiği herhangi bir şeyi reddedebilecek kimse de yoktur. Şayet siz her saat/an bir şeyden, olmakta olan başka bir şeye intikal ediyor iseniz, sizin yaptıklarınız onun katındandır, demektir. Nitekim melekler daha Hz. Âdem yaratılmadan kulların yeryüzünde fesat çıkaracaklarını ve orada kan dökceklerini bilmişlerdir. Onların gayba ilişkin bildikleri Allah'ın ilminde insanlara ilişkin yer alan fesat ve kan dökücülükleri idi. Me-

leklerin söyledikleri ancak hakîm ve alim olanın öğretmesi ve ruhsatı ile olmuştur. Oysa onlar bunun kendilerinden olduğunu zannetmiş ve bu zan ile konuşmuşlardır.

26. Yine siz yüce Allah'ın bir topluluğu daha onlar yoldan çıkmadan yoldan çıkardığını daha onlar sapmadan onları saptırdığını inkâr ettiniz.

27. Oysa Yüce Allah'a iman eden müminler şunda şüphe etmezler: Yüce Allah, daha insanları yaratmadan, onların mümin olanlarını ve kâfir olanlarını, iyi olanlarını ve fâcir olanlarını bilmiştir. Bu durumda Allah'ın mümin olarak bildiği biri nasıl kâfir olmaya güç yetirebilir ya da Allah katında kâfir olarak bilinen biri mümin olmaya nasıl güç yetirebilir? Yüce Allah şöyle buyurmuştur. “Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkmayan kimse gibi olur mu?...” (En'am, 6/122). Dolayısıyla o daima sapıklıktadır ve ebedi olarak Allah'ın izni olmadan oradan çıkamayacaktır.

28. Sonra (Hz. Musa ve beraberindekiler Tur dağına çıktıklarında) geride kalanlar hidayetden sonra “... böğürmesi olan bir buzağı heykeli-ni)yapıp tanrı edindiler...” (A'raf, 7/148) onunla dalalete düştüler, şükrederler diye Allah onları bağışladı. Sonra da “Musa'nın kavminden hak ile doğru yolu bulan ve onunla adil davranan bir topluluk vardır.” (A'raf, 159) (ayetinde ifade edildiği gibi) kendileri hakkında geçene uygun davranmaya yönelmişlerdir. Semud kavmi de hidayetden sonra saptı, onlar bağışlanmadı, kendilerine merhamet edilmedi ve Allah'ın ilminde “...Onların helaki bir sayhadan başka bir şey değildi. İşte o azgınlar (bu sayha ile) bir anda sönuverdiler.” (Yasin, 36/29) ayetinde ifade edildiği gibi, kendileri hakkında geçene /yazılana kavuştular. Çünkü Salih (a.s) onların peygamberi idi ve deve de onlar için “... bir imtihan (fitne) idi...” (Kamer, 54/27) O, onları kafirler olarak öldürtmek için, onlar deveyi boğazladılar. 29. İblis, meleklerle birlikte Allah'ı tenzih ve ibadetle imtihan edildi, isyan etti ve kendisine merhamet edilmedi. Âdem de imtihan edildi, o da günah işledi, fakat kend-

isine merhamet edildi. Âdem hata'ya niyetlendi ve unuttu, Yusuf (a.s) hata'ya niyetlendi, fakat korundu. İstitaat bunun neresinde! Acaba burada olmakta olanın olmasını engelleyecek ya da olmayanın olmasını sağlayabilecek bir şey mi var ki onunla size delil (huccet) gösterelim. Allah sizin vasıflandırmalarınızdan yüce ve güçlüdür.

30. Yine siz önceden bazı kimseler için hidayet ve bazı kimseler için de dalaletin yazıldığını/kararlaştırıldığını inkâr ettiniz? Sizin iddianıza göre onun bilgisi (ilm) korunmuştur, fakat amellerdeki meşiet ise size aittir; eğer isterseniz imanı sever ve cennet ehlinden olursunuz! Sonra da siz, bilgisizliğinizle indirilmiş kitabı doğrulayan ve ehl-i Sünnet tarafından nakledilen Hz. Peygamberin hadisinde zikredilenin iğrenç bir günaha benzeyen bir günah olduğunu söylediniz. Nitekim bu hadiste Hz. Ömer, Hz. Peygambere (s.a.v) “yaptıklarımız acaba tamamen olmuş bitmiş şeyler midir? Yoksa yapmaya yeni başladığımız (yaptığımız anda ortaya çıkan) şeyler midir?” diye sorunca Hz. peygamber (a.s): “Bilakis bitmiş şeylerdir!” diye buyurmuştur. Oysa siz onu yalan söylemekle itham ettiniz. Allah'ın ilminden kaçtınız. Zira siz şöyle dediniz. Eğer bundan (kaderden) çıkmaya güç yetiremiyorsak bu, cebirdir. Cebr ise size göre haksızlıktır. 31. Böylece Allah'ın ilminin yaratıkları arasında cari olmasını haksızlık (hayf) olarak isimlendirdiniz.

32. Şöyle bir haber rivayet edilmiştir: Yüce Allah Âdem'i yarattı, zürriyetini avucuna yaydı. Cennet ehlini ve cennet ehlinin yapacaklarını yazdı, daha sonra ateş ehlini ve onların yapacaklarını yazdı. Nitekim Sehl b.Huneyf de Sıffin günü şöyle demiştir: “Ey insanlar! Dine ilişkin görüşlerinizde uyanık olun! Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Ebu Cendel gününde bizi gördünüz, eğer Hz. Peygamber (s.av)'in emrini reddetmeye gücümüz yetseydi, kesinlikle onu reddederdik. Allah'a yemin ederim ki, biz kılıçlarımızı boyunlarımıza her koyduğumuzda, şu andaki durumunuzdan önce tanıdığımız bir iş bize kolaylaştırılıyordu”.

33. Sonra da siz hakk olan bir çağrıyı, batıl bir yorumla açığa çıkardınız. İnsanları Allah'ın ilmini reddetmeye çağırarak “iyilikler

(el-hasane) Allah'tandır, kötülükler ise bizdendir” dediniz. Ehl-i Sünnet olan imamlarınız ise şöyle demişlerdir: “iyilik daha önce geçmiş olan bir kadere göre Allah'tandır. Kötülük ise daha önce Allah'ın ilminde geçtiği gibi nefislerimizdendir.”

34. Sonra da “kötülüklerin başlangıcı bizden olduğu gibi, iyiliğin başlangıcı da nefsimizden olmadıkça yukarıda anılan şey olmaz” dediniz. 35. Bu, kitabı reddetmeye ve dini nakzetaime ilişkin sizden gelen şeylerdir. İbn Abbas (r.a) kader konusunda sözler duyulmaya başladığında şöyle demiştir: “Bu, bu ümmetin ilk şirkidir. Allah'a yemin erdim ki, Allah'ı şerri takdir etmekten çıkardıkları gibi, Allah'ı hayrı takdir etmekten de çıkarmadıkça onların bu kötü görüşlerinin sonu gelmeyecektir.”

36. Bilgisizliğinizle Allah'ın ilminde dâll/sapkın olarak bulunan kimsenin sahip olduğuyula hidayet bulduğunu, hatta onun hidayet bulmasında Allah'ın bilgisinin olmadığını iddia ediyorsunuz. Kalbi İslam'a açılan kimsenin de, daha Allah onun kalbini İslam'a açmadan kendisine yetki verildiğini (fuvvide ileyh), şayet bu kimse mümin iken kâfir olduysa nefsi için kendisine verilen bu yeti /güç ile bunu yaptığını söylüyorsunuz. Bu durumda da onun küfre girmedeki meşietini Allah'ın onun imana girmesindeki meşietinden etkin olmuş olmaktadır. 37. Yukarıda söylenenlerin aksine ben şahadet ederim ki, her kim herhangi bir destek/yardım/Allah'ın inayeti (meunet) olmadan bir iyilik yaparsa kendi nefsi onun aleyhinedir (??) aynı şekilde her kim herhangi bir delile dayanmaksızın bir kötülük işlerse onda onun için bir şey vardır. İyilik/lütuf (el-fazl) Allah'ın elindedir, dilediğine verir. Allah bütün insanları hidayete erdirmek isteseydi, onun emri bütün dalaletle düşenler hidayet buluncaya kadar onların arasında cari olurdu. 38. Siz Allah'ın meşietini ile iyilik ve kötülükleri yapma sorumluluğunu/ yetkisini (tafvid) size verdiğini ve amellerinize ilişkin kararlaştırılmış /yazılmış (sabık) ilmini bırakıp kendi dilemesini (meşietini) sizin dilemenize tabi kıldığını söylüyorsunuz. 39. Yazıklar olsun size! Valahi İsrail oğulları kendilerine verileni kuvvetle tutmayı reddederlerken onların meşietini onlara hiç destek olmadı ta ki “...dağı bir gölge

gibi üzerlerine...” (Araf, 7/171) çekinceye kadar. Allah’ın sizden önce geçmiş sapıtmış herhangi bir kimsenin hidayete ermesini irade ettiğinde, kılıç zoruyla da olsa ilmindekine uygun olarak onu İslam’a girdirdiğini görmediniz mi? Yunus’un (a.s) kavmi iman etmeyi reddedip azap onları kuşattığında acaba onların meşietini onlara destek oldu mu? Nitekim onlar iman ettiler ve bu onlardan kabul edildi. Fakat başkaları imana olumlu cevap verdikleri halde bu, onlardan kabul edilmedi. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: “O çetin azabımızı gördükleri zaman “Allah’a inandık ve O’na ortak koştuğumuz şeyleri inkâr ettik” dediler. Fakat azabımızı gördükleri zaman imanları kendilerine bir fayda vermeyecektir. Allah’ın kulları hakkında cari olagelen adeti budur...” (Mü’min,40/84–85). Yani Yüce Allah’ın yarattığı varlıklar hakkındaki cari olan ilmi budur. “...işte kafirler burada hüsrana uğramışlardır.”(Mü’min, 40/85). Yani onların Allah katındaki konumları, imanı kabul etmeksizin helak olmalarıdır. Hidayet, dalalet, küfür, iman, hayr, şer bunların hepsi Allah’ın elindedir/yetkisindedir. Dilediğini hidayete erdirir, dilediğini de.. “..azgınlıkları içinde şaşkın olarak..” (Araf, 7/186) bırakır. İbrahim (a.s) da şöyle demiştir: “..Rabbim! Bu şehri (Mekke) emniyetli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!” (İbrahim, 14/35) Yine o, şöyle demiştir: “Ey Rabbimiz! Bizi sana teslim olanlardan kıl, neslimizden de sana teslim olan bir ümmet çıkar..” (Bakara, 2/128). Yani iman ve İslam senin elindedir, aynı şekilde putlara tapmak da senin elindedir. Siz ise bunu inkâr ettiniz ve bunu Allah’ın meşietinde olan bir şeyden çıkarıp kendi elinizde olan bir şey kıldınız.

40. Siz öldürmenin (katl) ecel ile (olan bir ölüm) olmadığını söylediniz. 41. Oysa Yüce Allah kitabında onu sizin için bu şekilde isimlendirmiştir. Nitekim Yahya (a.s) için “Doğduğu gün, öleceği ve diri olarak kabirden kaldırılacağı gün ona selam olsun” (Meryem, 19/15). Oysa Yahya öldürme /katl ile ölmüştü. Şehid olarak, kasten ya da hata ile öldürülenin ölümü, hastalıktan ya da âni olarak ölenin ölümü gibidir. Bütün bunların hepsi sona eren/ tamamlanan (istevfa) ecel, tamamlanan rızık (istekmele), kendisine ulaşılan bir işaret (eser) ve üzerinde

belirilen bir yatak ile gerçekleşen ölümdür. “Hiç bir nefis yok ki, ölümü Allah’ın iznine bağlı olmasın. (ölüm) belli bir süreye göre yazılmıştır...” (Âl-i İmrân, 3/145). Bir nefsin dünyada ulaşacağı bir saatlik ömrü, basacağı bir mekan, zerre miktarı dahi olsa tamamlayamadığı bir rızık ve üzerinde belireceği bir yatak varken ölmez. Yüce Allah’ın: “İnkâr edenlere deki: Yakında mağlup olacaksınız ve cehenneme sürüleceksiniz...” (Âl-i İmrân, 3/12) ayeti bunu doğrulamaktadır. Yüce Allah onlara, Mekke’de daha onlar diri iken dünyada ölümle ve ahirette de ateş ile cezalandırılacaklarını haber vermiştir.

42. Yine siz, onların Allah ve resulünün kendilerine ineceğini haber verdiği Allah’ın ilminde olan her iki azabı reddetmeye kadir olduklarını söylediniz

43. (Oysa) Yüce Allah şöyle buyurmuştur: “Allah yolundan saptırmak için yanını eğip büker. Onun için dünyada bir alçaklık vardır...” (Hac, 22/8). Yani Bedir gününde onlar için ölüm vardır. “... Kıyamet gününde ise ona yaygın bir azabı tattıracağız.” (Hac, 22/9) Şayet Allah size merhamet etmezse o zaman siz, Allah’ın sizin günahlarınıza ilişkin sabık ilminde geçen kitap ile, görüşünüzün size işlettiği şeye bakın!

44. Hz. Peygamber (s.a v) de bu konuda şöyle buyurmuştur: “İslam üç amel üzerine bina edilmiştir. Yüce Allah’ın Hz. Muhammedi (sav) peygamber olarak göndermesinden, Müslümanlardan bir topluluğun deccal ile mücadele edeceği güne kadar geçen zaman içinde yapılan cihattır ki bunu, ne zalimin zulmü ne de adalet sahibinin adaleti ortadan kaldırmaz. İkincisi: Tevhid ehlidir ki, onları herhangi bir günah dolayısıyla tekfir etmeyiniz, onların şirkine şahadet etmeyiniz, herhangi bir amelden dolayı onları İslam dininden çıkarmayınız. Üçüncüsü: Hayıryla şerriyle bütün takdir edilenler (el-mekâdir) Allah’ın kaderindedir.” Siz İslam’dan cihadı kaldırdınız/nakzettiniz, şahadetinizi ümmetinizin küfrüne has kıldınız ve bidatlerinizle onlardan teberi ettiniz. Ecellerin, amellerin ve rızıkların kaderlerle (el-mekâdir) olduğunu yalanladınız. Elinizde İslam’ın üzerine bina edildiği ne kadar haslet / özellik var ise, hepsini ortadan kaldırıp (nakz), ondan çıktınız.